

فضائل حضرت زینب (سلام الله علیها) «قسمت سوم»

<?xml encoding="UTF-8">

فصل سوم: کمالات حضرت زینب (سلام الله علیها)

3-1. کمالات علمی حضرت زینب (سلام الله علیها)

علم و دانش حضرت زینب (سلام الله علیها) مانند دانش سایر صنوف بشری نیست که از طریق اکتساب و تحصیل ایجاد شده باشد بلکه علم آن حضرت (سلام الله علیها) از منبع علوم غیبی نبوت و باب علم و دانش امامت سیراب گشته و به وسیله الهامات خفیه و افاضات نبویه و تعلیمات علویه که در جهان مادی راهی به سوی آن نیست اخذ علم و دانش نموده است.

حضرت زینب (سلام الله علیها) علم منایا و بلایا از پدر بزرگوارش امام علی (علیه السلام) فرا گرفت و دارای اسرار بود امام سجاد (علیه السلام) خطاب به حضرت زینب (سلام الله علیها) می فرمایند: «یا عمد أُنْتِ بِحَمْدِ اللَّهِ عَالِمَةٌ غَيْرُ مُعَلِّمَةٍ فَهَمَّةٌ غَيْرُ مُفَهِّمَةٍ؛ عمه جان تو عالمه ای هستی بدون این که معلم داشته باشی و فهمیده ای هستی بی آن که کسی مطالب رابه تو فهمانده باشد.»

حضرت زینب (سلام الله علیها) در ایام پدر بزرگوار خود در کوفه چنان چه در بعضی کتب آمده است مجلسی در منزل خود برپا می ساخته است که برای زن ها تفسیر قرآن بیان می فرموده است یکی از روزها تفسیر «کهیعص» را می فرمود در این هنگام امیرالمؤمنین (علیه السلام) وارد شده و فرمود: ای نور دیده شنیدم تفسیر «کهیعص» را برای زن ها بیان می نودی عرض کرد: بلی فدایت شوم. فرمود: این رمزی است در مصیبت وارده بر شما عترت

پیامبر (صلی الله علیه وآله) پس مصایبی که بر آن حضرت (صلی الله علیه وآله) وارد می شد برایش بیان فرمود. حضرت زینب (سلام الله علیها) تربیت شده آغوش «وحی» همچون مادرش فاطمه زهرا (سلام الله علیها) مرجع فکری و علمی برای بانوان جهان تشیع می باشد.

حضرت زینب (سلام الله علیها) جلسات آموزشی و تفسیر قرآن داشت که زنان و مردان جداگانه از آن برخوردار می شدند حرام و حلال را می آموختند و از علوم غیبی که مخصوص خاندان اهل بیت (علیه السلام) بود بهره ها می جستند. صدها روایت اخلاقی و اعتقادی از آن بانوی بزرگوار نقل کرده اند که نمونه بارز آن خطبه پر محتوای حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) در دفاع از ولایت علی (علیه السلام)، موضوع فدک و تبیین رسالت پیامبر (صلی الله علیه وآله)، و استیضاح خلیفه است که حضرت زینب (سلام الله علیها) در حالی که پنج سال داشت آن را به دقت به دیگران انتقال داد و دانشمندان بزرگ اسلام همچون «عبدالله بن عباس» شاگرد پرافتخار امیرالمؤمنین (علیه السلام) آن را از حضرت زینب (سلام الله علیها) نقل نموده است.

حضرت زینب (سلام الله علیها) دختر بزرگ علی (علیه السلام) و یادگار پنج تن آل عبا تمام فضائل انسانی را از آنان به ارث برده بود در علم و فصاحت و بلاغت وارث امیرالمؤمنین (علیه السلام) بود، گویا سخنان علی (علیه السلام) از حلقوم و زبان زینب (سلام الله علیها) جاری می گشت.

حضرت زینب (سلام الله علیها) وارث خاندانی بود که سرسخت ترین دشمن آنان یزید درباری آنان گفت: «إِنَّ هَؤُلَاءَ وَرَثَةُ الْعِلْمِ وَالْفَصَاحَةِ زُقُوا الْعِلْمَ زُقًا» اینان خاندانی هستند که فصاحت و دانش را از پیامبر (صلی الله علیه وآله) به ارث برده و آن را همراه شیرخوارگی از پستان مادر می مکند.

هنگامی که امام زین العابدین (علیه السلام) پس از شهادت پدر به شدت مریض بود. حضرت زینب (سلام الله علیها) با شایستگی تمام جانشینی ایشان شد. و مرجع فکری و علمی جهان تشیع گردید و فتاوی لازم را صادر نمود تا از این طریق نیاز شرعی و علمی مردم را برطرف سازد و امام معصوم را نیز که از سوی امویان مورد تهدید بود نجات دهد.

همین مرجعیت فکری و علمی حضرت زینب (سلام الله علیها) بود که مورد توجه هزاران انسان فداکار و مؤمن قرار گرفت و فرماندار مدینه آن حضرت (سلام الله علیها) را به دستور یزید تبعید کرد.

همچنین حضرت زینب (سلام الله علیها) از جد بزرگوارش رسول خدا (صلی الله علیه وآله) و پدرش علی مرتضی (علیه السلام) مادرش فاطمه زهرا (سلام الله علیها)، برادرانش امام مجتبی (علیه السلام) و سید الشهداء (علیه السلام)، اسماء و دیگر شخصیت ها، احادیث بسیاری نقل نموده است و امام سجاد (علیه السلام) عبدالله بن عباس، عبدالله بن جعفر، فاطمه صغری دختر امام حسین (علیه السلام) و دیگر راویان حدیث از ایشان احادیثی را نقل کرده اند. در این زمینه علماء و دانشمندان و محدثین بزرگ سنت نیز اتفاق نظر دارند که حضرت زینب (سلام الله علیها) زنی فوق العاده تیز هوش، عاقل، فصیح و بلیغ بود و احادیث بسیاری از مادرش فاطمه (سلام الله علیها)، ام سلمه، اسماء و دیگران نقل نموده است.

در طول پنج سال خلافت امام علی (علیه السلام) در کوفه، زنان کوفه متوجه علوم و کمالات حضرت زینب (سلام الله علیها) شدند و نمایندگان به حضور امام علی (علیه السلام) فرستادند تا اجازه فریاد از محضر دخترش استفاده نمایند. زیرا حضرت زینب (سلام الله علیها) تجسم حضرت زهرا (سلام الله علیها) در میان مردم کوفه بود از آن پس کلاس درس شروع شد و جنب و جوش عجیبی در میان زنان کوفه به وجود آمد. زنان کوفه در این مجالس برتفقه دینی و اطلاعات قرآنی دست می یافتند و سرشار از علم و کمال به منزل برمی گشتند.

3-2. فضائل اخلاقی حضرت زینب (سلام الله علیها)

دنیا به تعبیری مکان کمال جویی و کمال یابی است هر کس می تواند در مسیری که خدا تعیین نموده و انبیاء الهی و اهل بیت عصمت و طهارت رفته اند گام بر دارد و کم و بیش به اهداف و کمالاتی برسد که اولیا رسیده اند. با این مقدمه به این نتیجه می رسیم که حضرت زینب (سلام الله علیها) ستاره درخشانی است که در آسمان علم و تقوی و عمل طلوع کرد و تمام فضائل انسانی را در درون خود جای داد و چنان شایستگی از خود نشان داد که محرم راز الهی شد. که در ادامه به گوشه ای از فضائل اخلاقی آن بزرگوار اشاره می کنیم.

3-2-1. عبادت و عرفان حضرت زینب (سلام الله علیها)

حضرت زینب (سلام الله علیها) در عبادت و عرفان و مناجات کم نظیر بود و همانند جد و پدر و مادر خود با خدای خویش راز و نیاز داشت. او آنچنان در عبادت معروف و مشهور بود که امام حسین (علیه السلام) با آن مقام و عظمتش در هنگام وداع آخر به خواهرش می فرماید: «يَا أُخْتَاهُ ، لَا تَنْسِينِي فِي نَافِلَةِ اللَّيْلِ؛ خواهرم در نماز شب مرا فراموش مکن.»

فاطمه دختر امام حسین (علیه السلام) نقل می کند: «و امّا عمّتی زینب فانّها لم تزل قائمّةً فی بِلک الیلة ای عاشیة من المحرّم فی محرابها تستغیثُ الی ربّها و ماهدات لنا عین و لاسکنت لنا زفرّة؛ عمه ام زینب (سلام الله علیها) شب عاشورا در محراب عبادتش پیوسته مشغول عبادت بود و با خدا راز و نیاز می کرد و از او یاری می طلبید و تمام چشمها در این شب گریان و پریشان بود.»

امام سجاد (علیه السلام): «ما ترکّت نَهْجُدها لله طول دهرها حتی لیلة الحادی عشر من المحرم؛ زینب کبری (سلام الله علیها) هرگز در عمرش نافله شبانه را ترک نکرد حتی شب یازدهم (که غرق گرفتاری و ماتم عزیزان بود.»

3-2-2. زهد حضرت زینب (سلام الله علیها)

حضرت زینب (سلام الله علیها) در درجه اعلاء رضایت و تسلیم را داری بود خانمی که شوهرش بحر الجود لقب داشت و خانه اش از جهت پاسخگویی به حوائج فقراء یگانه بود و از نظر مال و جاه و جلال دنیوی در وفور نعمت

قرار داشتند با این حال برای کسب رضای خدا از همه آنها صرف نظر کرد و به کلی از آنها چشم پوشید. حتی از شوهرش و با رضایت شوهر از اولادش و خدم و حشم و به کمک برادرش امام حسین (علیه السلام) شتافت تا دین خدا را یاری کند و برای جلب رضایت خداوند، تن به اسارت داد تا آنکه به مقامات عالیه نائل گردید.

3-2-3. صبر و شکر حضرت زینب (سلام الله علیها)

مصیبت هایی که بر حضرت زینب (سلام الله علیها) وارد شد وی را «ام المصائب» لقب داده اند و هر کدام از این مصیبت ها کافی بود که تا انسانی را از پای درآورد. ولی حضرت زینب (سلام الله علیها) آنچنان صبر و استقامت کرد که از قول او نقل کرده اند که فرموده است: «سأصبر حتی يعجز الصبر عن صبري؛ آنچنان صبر و استقامت کنم که خود صبر از صبر من ناتوان گردد.»

پس از مقام صبر، مقام رضا است که بالاتر از مقام صبر است حضرت زینب (سلام الله علیها) این مقام را نیز با بهترین وجه به پایان رسانید زیرا که خبر رضا و خشنودی خدا چیزی نمی خواست و پس از مقام رضا مقام شکر است. حضرت زینب (سلام الله علیها) فردی شکر گذار و سپاس گوی خدا بود در سراسر تاریخ حیات او هر جا که سخن از سخنان زینب (سلام الله علیها) است، در رأس آن حمد و سپاس خدا را می بینیم این مسأله حتی در وقایع بعد از شهادت که حضور او در عرصه حیات بیشتر از موارد دیگر بود، کاملاً به چشم می خورد. که از جمله آن سخنان آن حضرت (سلام الله علیها) در مجلس ابن زیاد می باشد که سپاس خدای را گفت و شهادت را افتخاری برای خانواده خود ذکر کرد.

3-2-4. عفت و حجاب حضرت زینب (سلام الله علیها)

پس از شهادت حضرت فاطمه (سلام الله علیها) دخترش حضرت زینب (سلام الله علیها) الگوی عفت و تقوی بود و این رسالت را به حکم شرع و وظیفه به عهده گرفت و از همه جهات به ویژه در جنبه ستر و عفاف نائبة الزهرا (سلام الله علیها) بود. به گفته علامه مامقانی او درحجاب و عفاف فریده زمان بود واحدی از مردان از زمان کودکی و دوران زندگی پدر و برادران تا واقعه کوفه حضرت زینب (سلام الله علیها) را ندیده بودند. یحیی مازنی روایت کرده است: "مدتها در مدینه در خدمت حضرت علی (علیه السلام) به سر بردم و خانه ام نزدیک خانه حضرت زینب (سلام الله علیها) بود. به خدا سوگند هیچ گاه چشمم به او نیفتاده، صدایی از او به گوشم نرسید.

3-2-5. فصاحت و بلاغت حضرت زینب (سلام الله علیها)

برخی از کمالات و سجایای حضرت زینب (سلام الله علیها) در بلاغت و فصاحت سخن او قرار دارد و غرض از آن روشنی و همه فهمی سخن، سلاست در آن، انتخاب لفظ و معنای درست است و گفته شده که فصاحت و بلاغت حضرت زینب (سلام الله علیها) به کسی جز پدرش امام علی (علیه السلام) تشبیه نمی شود که گفته اند: «كَانَهَا تَفَرَّغَ عَنْ لِسَانِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام)» یعنی گویا سخنان حضرت زینب (سلام الله علیها) (در کوفه) از زبان امیرالمؤمنین (علیه السلام) قصد و آهنگ می نمود و هر کس درباره کربلا و در احوال و سرگذشت های امام حسین (علیه السلام) کتابی نوشته است. و هنگامی که مرد پلید و جنایت کار یعنی پسر زیاد فصاحت حضرت زینب (سلام الله علیها) را دریافت به صورت تحقیرانه ای گفت: «إِنَّ هَذِهِ السَّجَاعَةُ وَلَعُمْرِي لَقَدْ كَانَ أَبُوهَا سَجَاعًا شَاعِرًا» به راستی که این زن در علم سجع گویی زیر دست است پدرش نیز سجع گو و شاعر بود؟ و حضرت زینب (سلام الله علیها) در پاسخش فرمود: «مَالِ الْمَرْأَةِ وَ لِسَجَاعَةٍ، إِنَّ لِي مِنَ السَّجَاعَةِ لَشُغْلًا وَلَكِنْ صَدْرِي نَفْثٌ بِمَا قُلْتُ». یعنی زن را با سجع گویی چه کار؟ مرا بدان دل بستگی نیست و آنچه شنیدی سوز سینه ام بود که بر زبان جاری شد.

3-2-6. مدیریت و تدبیر

از اسرار پیروزی حضرت زینب (سلام الله علیها) مدیریت اوست . که در ایجاد تاریخ اسلام نقش فوق العاده ای را ایفا کرده و در بسیاری از صفحات تاریخ عاشورا حضور یافته و حتی در مواردی بسیار خود آن را رقم زده است و هدف وسیع سالار شهیدان را با تمام و کمال اجرا نموده است و جریان عاشورا و شهادت امام حسین (علیه السلام) و یارانش بدون حضور حضرت زینب (سلام الله علیها) تداوم نمی یافت و این پیروزی از جنبه بعد مدیریت حضرت زینب (سلام الله علیها) شامل مدیریت برخورد با مسلط بدون بر خویشتن به صورتی که مالک خشم و غضب و مهار کننده عواطف خود باشد و داشتن روحیه ای عظیم.

مدیریت بر دیگران با دلداری و پرستاری از زنان داغدار و کودکان صغیر و امام سجاد (علیه السلام) در هنگام کسالت.

مدیریت بر عالم هستی با معجزه ای که از خود در ساکت کردن همه ها و هجوم ها نشان داد به گونه ای که نفس ها در سینه حبس شد و زنگ شتران از صدا باز ایستاد و این نفوذی در جهان وجود و طبیعت بود که از سوی حضرت زینب (سلام الله علیها) انجام شد.

3-3 کرامت های حضرت زینب(سلام الله علیها)

هر که را حاجتی باشد دنیوی یا اخروی هرگاه متوسل به حضرت زینب (سلام الله علیها) شود مایوس نخواهد شد. چرا که انجام مقاصد از قبیل، رحمت ها هستند و اعطای هر مطلبی رحمتی است خاص. و چون حضرت زینب (سلام الله علیها) عالم به رحمت و قادر بر اعطای هر گونه موهبات می باشد چگونه ممکن است کسی درخانه او برود و مایوس گردد؟ در حالی که آنان از خانواده ای با صفت جود و بخشندگی می باشند. در ادامه به شرح و توضیح برخی از کرامات آن حضرت (سلام الله علیها) می پردازیم.

3-3-1. نفرین حضرت زینب(سلام الله علیها)

حضرت زینب (سلام الله علیها) فرموده اند: کنار خیمه ایستاده بودم ناگهان مردی کبود چشم به سوی خیمه آمد (خولی) و آنچه در خیمه یافت سرقت کرد. امام سجاد(علیه السلام) روی فرش پوستی خوابیده بود، آن نامرد آن پوست را آنچنان کشید که امام سجاد (علیه السلام) روی خاک زمین افتاد. سپس او متوجه من دشو مقنعه ام را کشید و گوشواره ام را از گوشم بیرون آورد بطوری که گوشم پاره شد. و در عین حال (خولی) گریه می کرد. گفتم غارت می کنی در عین حال گریه می کنی؟ گفت برای مصایبی که بر شما اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه وآله) وارد شده گریه می کنم. گفتم خداوند دستها و پاهایت را قطع کند و در آتش دنیا قبل از آخرت بسوزاند. بعد از گذشت زمان هنگامی که مختار روی کار آمد به دستور مختار خولی را دستگیر کرده و نزدش آوردند، مختار به او گفت تو در کربلا چه کردی؟ جواب داد به خیمه علی بن حسین (علیه السلام) رفتم روسری و گوشواره زینب (سلام الله علیها) را کشیدم و ربودم. مختار گریست و گفت در این هنگام زینب (سلام الله علیها) چه گفت: خولی جواب داد گفت: خدا دستها و پاهایت را قطع کند و تو را در آتش دنیا قبل از آخرت بسوزاند. مختار گفت: سوگند به خدا خواسته او را بر می آورم، آنگاه دستور داد دست ها و پاهای خولی را بریدند و او را آتش زدند.

3-3-2. سکوت محض در هنگام خواندن خطبه

در دروازه کوفه در آن ازدحام و شلوغی که صدا به کسی نمی رسد حضرت زینب (سلام الله علیها) می خواست حقیقت را برای مردم بیان کند و خطبه ای انشاء نماید هیچکس گوش نمی کرد و سر و صدای لشکر و هیاهوی تماشاچیان و هلهله آنان نمی گذاشت که صدا به کسی برسد که ناگاه به قوه ولایت اشاره فرمود: «إشارة إلى الناس إن إسکتوا فآرتدت الأصوات و سکنت الأجراس» ساکت شوید، همه صداها گرفته شد، بلکه به همان اشاره زنگهای گردن اسبها و قاطرها و شترها ایستاد و در یک سکوت محض خطبه عزایش را انشاء فرمود و حق را بیان کرد.

3-3-3. شفای یکی از بزرگان دین

فیض السلام می گوید: بیش از دوازده سال پیش به درد شکم گرفتار شدم و معالجه اطباء سودی نبخشید برای استشفاء به اتفاق و همراهی خانواده به کربلا مشرف شدم در آنجا هم سخت مبتلا بودم تا اینکه روزی دوستی از زائران در نجف من و گروهی را به منزلش دعوت نمود. با اینکه رنجور بودم رفتم. در بین گفتگوهای گوناگون یکی از علماء که در آن مجلس حضور داشت، فرمود: پدرم می گفت: هرگاه حاجت و خواسته ای داری خدای تعالی را سه بار به نام حضرت زینب (سلام الله علیها) بخوان، بدون شک و دو دلی، خداوند خواسته ات را رو می سازد. از این روی من چنین کردم و شفاء بهبودی بیماری خود را از خداوند خواستم و علاوه بر آن نذر نمودم و عهد بستم که اگر از این بیماری بهبودی یابم کتابی در احوال سیده معظمه حضرت زینب (سلام الله علیها) بنویسم تا همگان از آن بهره مند گردند. حمد و سپاس خدا را که پس از زمان کوتاهی شفا یافتم اما به علت اشتغال به نذر وفا ننموده بودم تا اینکه یکی از دخترانم مرا آگاه ساخت که به نذر وفا نکرده ام از خداوند توفیق کمک خواستم و کتاب خاتون دو سرا را تألیف نمودم.

3-3-4. برطرف شدن حاجت یک هندی

یکی از علماء می گوید: متولی حرم حضرت زینب (سلام الله علیها) می گفت: یک روز یک هندی آمد جلوی صحن حضرت زینب (سلام الله علیها) و دستش را دراز کرد و چیزی گفت دیدم یک سکه طلایی در دست او گذاشته شد رفتم پیش او و گفتم این سکه را با پول من عوض می کنی؟ مرد هندی با تعجب گفت برای چه؟ گفتم برای تبرک، با تعجب گفت مگر شما از این سکه ها نمی گیرید. من 20 سال است که هر روز یک سکه می گیرم و در شهر شام زندگی می کنم.

3-3-5. شفای پسری که از بام سرنگون شده بود

مرحوم سید کمال الدین رقی که زمانی مسئول واحد تأسیسات و برق صحن مقدس حضرت زینب (سلام الله علیها) بود برای یکی از دوستان خود چنین تعریف می کرد که روزی پسری به نام صاحب مشغول چراغانی مناره های حرم حضرت زینب (سلام الله علیها) برای جشن مبعث بود که از بالای پشت بام به وسط حیاط صحن

سرنگون شد.

مردم جمع شدند و بلافاصله او را به بیمارستان عباسیه شهر شام منتقل کردند و به علت حال بسیار وخیم او توسط پزشکان بستری شد.

خود او نقل می کند: هنگامی که روی تخت دراز کشیده بودم ناگهان بی بی عظیمه ای دست یک دختر کوچک را گرفته بود و آن دختر فرمود اینجا چه می کنی؟! برخیز و برو کارت را انجام بده و باز ادامه داد عمّه جان بگو که برو و کارش را ادامه بدهد. بی بی اشاره فرمود: برو کارت نیمه تمام مانده است من که ترسیده بودم با همان لباس بیمارستان از روی تخت بلند شدم و فرار کردم در خیابان افرادی که من را آورده بودند با تعجب از من پرسیدند اینجا چه می کنی و چرا از بیمارستان بیرون آمدی. من شرح واقعه را گفتم و خلاصه این واقعه مشهور آن زمان شهر شام شد.

منابع و مآخذ:

- 1- ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، نشر ادب الحوزه، محرم 1405، مجله اول قم، ایران.
- 2- اباذری، عبدالرحیم، اسماء بنت عمیس پاسدار ولایت، انتشارات شاکر، چاپ نگین، چاپ اول، زمستان 1376
- 3- انصاری شیرازی، عبدالرحمان، با همکاری عذرا انصاری، پیام زینب(سلام الله علیها)، انتشارات زمینه سازان ظهور امام عصر(عج)، چاپ مهر، تابستان 1376
- 4- الهی بوته کار، حسن، زینب کبری(سلام الله علیها) عقیده بنی هاشم، مؤسسه فرهنگی آفرینه، فروردین 1375
- 5- بابازاده، علی اکبر، سیمای زینب کبری(سلام الله علیها) انتشارات مکایل، چاپ اول، آبان 1377
- 6- بنت الشاطی، ترجمه سید جعفر شهیدی، شیرزن کربلا یا زینب دختر علی(علیه السلام)، نشر مشعر، چاپ دارالحديث، چاپ پنجم، تابستان 1376
- 7- اسدی، اکبر، رضایی، مهدی، زیباترین شکیب، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، 1374
- 8- جزایری، سید نورالدین، محقق: ناصر باقری بیدهندی، فصائص زینبیه، انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ دانش، اول بهار 1377
- 9- رجالی تهرانی، علیرضا، مادر مصیبتها، انتشارات نبوع، چاپخانه باقری، چاپ دوم، 1379
- 10- رجالی تهرانی، علیرضا، یادگار خیمه های سوخته، انتشارات دارالصادقین، چاپ الهادی، چاپ اول، بهار 1379
- 11- رسولی محلاتی، نگاهی کوتاه به زندگانی زینب کبری(سلام الله علیها) دفتر انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ پنجم، زمستان 1376
- 12- سپهر، عباسقلی خان، تبصیح: محمدباقر بهبودی، ناسخ التواریخ، انتشارات کتابفروشی اسلامیة 1398 هـ.ق
- 13- صادقی اردستانی، احمد: زینب قهرمان دختر علی(علیه السلام)، نشر مطهر، چاپ فتاحی، بهار 1374
- 14- صادقی اردستانی، احمد، زنان دانشمند و روای حدیث، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، بهار 1375
- 15- عزیزی، عباس، 200 داستان از فضایل، مصائب و کرامات حضرت زینب(سلام الله علیها)، انتشارات سلسله، چاپ دوم، مهر 1378
- 16- عباس غریب، محمد علی، زینب(سلام الله علیها) و شخصیت تاریخی او، چاپ دوم، پائیز 1372

- 17- فیض الاسلام، علی نقی، ترجمه خاتون دوسرا، مرکز نشر آثار فیض الاسلام ، چاپ دوم، بهار 1366
- 18- فاضلی، حبیب الله، مرد آفرین روزگار، واحد هندی دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- 19- قائمی، علی، زندگی حضرت زینب(سلام الله علیها)، انتشارات امیری، چاپ سوم، تابستان 1376
- 20- کریمی جهرمی، علی، عقیله بنی هاشم زینب (سلام الله علیها)، نشر راسخون، چاپ اول، خرداد 1376
- 21- ملتجی، مهدی، بزرگ بانوی جهان زینب(سلام الله علیها)، انتشارات اشرفی، بهمن 1353
- 22- محمدی اشتیاردی، محمد، زینب(سلام الله علیها) فروغ تابان کوثر، انتشارات برهان، چاپ دانش، چاپ سوم، تابستان 1379
- 23- محلاتی، ذبیح الله، ریاحین الشریعه، دارلکتاب الاسلامیه
- 24- میرخلف زاده، احمد و قاسم، داستان هایی از حضرت زینب(سلام الله علیها)، چاپ اول، بهار 1378
- 25- مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، مؤسسه الوفاء، بیروت - لبنان